

OMSTILLINGSPROJEKTET "BORGERDREVET OMSTILLING - Aarhus ser Grønt" handler også om AARHUS SOM DOUGHNUT BY

Af Niels Aagaard, Det Fælles Bedste

Økonomien styrer verden og det er den økonomiske vækst, der afgør klima- og biodiversitetskriserne.

Derfor handler omstillingsprojektet "Borgerdrevet Omstilling - Aarhus ser Grønt" også om økonomi - om omstillingen til fremtidens bæredygtige forbrug og doughnutøkonomi. Om Aarhus som Doughnut By, hvor vores mad er bæredygtig og tilvejebringes fra et fødevarer-system med en bæredygtig økonomi.

Sådan er det ikke i dag. Aarhus har et erhvervsliv der knokler fra morgen til aften for vækst. Fra 7-Eleven til Salling til Mærsk forsøger alle at blive større, producere mere, sælge mere.

Mere havn, mere lufthavn, flere biler og varer, større containerskibe, flere reklamer - mere vækst. Det holder kloden ikke til.

I går bragte det anerkendte videnskabs-tidskrift **Science Advances (note 1)** en artikel fra 29 forskere fra otte lande; et resultat af flere års omfattende arbejde med at opdatere status for menneskehedens påvirkning af klodens planetære systemer.

Konklusionen er, at seks af ni videnskabeligt definerede og kvantificerede tålegrænser nu er overskredet - 6 af 9 af klodens grænser er overskredet.

Hver planetære grænse repræsenterer et økosystem, som bringes ude af balance, når dets grænse overskrides, hvorefter systemet begynder at bryde sammen. Det gælder alle 9 systemer, som er: Klima, biodiversitet, vand, havet, landjorden, næringsstofferne, kemiske stoffer, forurening, ozonlaget.

DOUGHNUT-ØKONOMIEN SKAL IGANGSÆTTES OVERALT, LIGE NU

Vi er nødt til at tage væksten blidt og venligt i hånden og få den og dens bagvedstående store, stærke magteliter til at indse, at vi skal en anden vej. Vi skal indrette Aarhus' økonomi, ja alle økonomier i verden, som Doughnut økonomi.

En doughnutøkonomi er en økonomi, der holder sig inden for planetens grænser, så produktion, handel og forbrug holder sig inden for de 9 grænser for klima, biodiversitet, vand, landjord etc.

En økonomi, der samtidig overholder FN's verdensmål med mad, vand, uddannelse, jobs, sundhed etc. til alle (note 2).

Omstillingsprojektet *"Borgerdrevet Omstilling - Aarhus ser Grønt"* handler bl.a. om dét: At skabe fremtidens økonomi, hvor vores forbrug, produktion og handel er tilpasset klodens grænser.

Det betyder at vi bl.a. skal indrette et fødevarer-system, som er

- demokratisk fordi vi som borgere har indflydelse på det
- socialt bæredygtigt fordi alle har ret og adgang til sund klimavenlig mad
- sundt fordi maden er uden gifte
- og hvis produktion er konsekvent klima- og biodiversitetsvenlig.

Det er ikke en dagsorden som har mange tilhængere fra vækstens erhvervsliv, landbruget og dagens politikere. Hverken i byråd eller på Christiansborg.

Men det er helt nødvendigt, hvis vi vil overleve og vores børn skal have en fremtid. Derfor er vi nødt til at starte det hele selv som borgere.

Andelsbevægelsen i Danmark 1860-1960 var en sådan selvskabt bevægelse for en fællesejet økonomi, hvor hovedideen var og er at hjælpe hinanden til at producere og sælge og gøre det inden for nogle samfundsmæssigt nyttige rammer, man aftaler på forhånd.

Nedenfor bruger vi Mad som eksempel, fordi omstillingsprojektet starter med det tema; men noget tilsvarende kan siges om trafik, byggeri, energi, forbrug etc.

ET BÆREDYGTIGT FØDEVARESYSTEM MED ET BÆREDYGTIGT FORBRUG AF MAD

I en doughnutøkonomi er vores *forbrug* af mad indrettet, så vi overholder de 9 planetære grænser. Det samme gælder *produktionen* af mad og den transport, handel og energi som vedrører mad. Det kan vi gøre på mange måder, *for eksempel*:

1. Vi skal **omstille vores madvaner til bæredygtighed** og indrette os med en grøn enkel livsstil. Spise anderledes, undgå fast food, spise plantebaseret, mindre, undgå gift, spise lokalt produceret mad osv. Det kan vi hjælpes om på et hav af måder.
2. Vi skal sikre **tilgængelighed af bæredygtig mad**, så alle har mulighed for at få mad, der er klodevenligt produceret. Også det kan ske på mange måder - fra andelsgaarde, via fødevarerfællesskaber, urban farming, dyrkning af fællesjorde og kooperative madvirksomheder.

Vi skal sikre tilgængelighed af sund mad til den svageste del af befolkning - de syge, handicappede, ældre og fattige - fx i form af grøntsagshaver, fælleskøkkener, sociale restauranter, kollektive cateringssystemer.

3. Vi skal sikre vores **madsuverænitet**. I dag er vi i næsten 100% afhængige af Agroindustriens store monopoler. Og vi mister hele tiden indflydelse, fordi dansk landsbrugsjord sælges til udenlandsk kapital. Hvis vi vil have kontrol med vores mad i fremtiden betyder det, at vi skal kunne **forsyne os selv med mad fra et bæredygtigt fødevarer-system som vi selv har indflydelse på**.

Vi skal derfor opkøbe jord lokalt og nationalt, udstykke til klimavenlig dyrkning, indrette lokale madproduktioner og fødevarerfællesskaber, starte grønne maderhverv, så vi sikrer os forsyning fra jord til bord.

4. Vi er nødt til at have et **mærkningssystem**, så vi kan se, hvor meget de enkelte varer belaster kloden ift. vand, CO₂, muld, transport, energi, biodiversitet etc. Det kombineres med CO₂-afgifter og præmier for CO₂-lagring.
5. Vi er nødt til at have **en indkøbspolitik** hvor fx offentlige kantiner og spiseordninger kun indkøber klimavenligt produceret mad, og der skal være åbenhed og demokratisk indsigt omkring alle indkøb
6. **Børn og unge skal have adgang til klodevenlig, sund mad** fra et bæredygtigt fødevarer-system fra de er små og hele vejen op. Vi kan indføre gratis skolemad. Gøre skolemåltider til et led i uddannelse og læring. Noget tilsvarende kan ske for de ældre.

7. **Opbygge mulden**, beskyt jordens nærende funktion og biodiversiteten gennem nye regenerative og permakulturelle dyrkningsformer. Borgerne hjælpes sammen med kommunen om at organisere sådanne dyrkninger.
8. **Indrette værdikæder for produktion og handel som er non-profit og demokratiske ledede via fælleseje.** Vi kan lette overtagelse og oprettelse af gårde, forarbejdningsvirksomheder og fødevareredistribution. Lette adgangen til landbrugsforeringsmateriale (planter og dyr) og forbedre dets genetiske mangfoldighed. Styrke og koordinere støttetjenester, rådgivning og værktøjer til overtagelse og oprettelse af gårde, forarbejdningsvirksomheder og fødevareredistributionsstrukturer.
9. **Indføre uddannelser** og bevidsthed om klodevenlig mad til alle berørte aktører, der arbejder med mad.
10. **Mobilisering af offentlige jordreserver** til et bæredygtigt og biodiversitetsfødevarer system. Inddrage kirkernes jorde. Leje jorde af biblioteker, kommune, store jordejere.

I hele Europa arbejder borgerdrevne initiativer på at udvikle bæredygtige og retfærdige alternativer til de nuværende fødevarer systemer. Udvikling af økonomisk bæredygtige projekter baseret på lokalbefolkningens behov og krav.

Et konkret eksempel på potentialet i sådanne initiativer er Liège Food Belt-projektet

i Belgien

Startet i november 2013 af en koalition af forskellige sociale, økonomiske og kulturelle aktører fra Liège-regionen med følgende mål:

"At om 35 år, en generation, ville størstedelen af den mad, der forbruges i Liège-regionen, blive dyrket lokalt i bedste økologiske og sociale forhold".

Under Food Belt-paraplyen er der i dag 28 fødevarerandelselskaber og omkring 300 individuelle producenter.

Disse co-ops omfatter detailhandlere, et bryggeri, bagerier og en vingård, butikkerne er forsynet af en række lokale producenter. Food Belt arbejdede i flere år med skoler og daginstitutioner for at hjælpe med at skaffe fødevarer bæredygtigt.

Siden 2021 er omkring 100 skoler nu under en ny politik: Kød, brød, mejeriprodukter og frugt er økologiske og lokale. Byen sigter mod 100 % økologisk og lokalt i 2024.

Så er der pausesuppe-initiativet. Takket være Fødevarerådet har 5.000 elever i lokale skoler i udsatte socioøkonomiske områder fået gratis, økologisk, lokalt produceret suppe til en morgensnack.

Det har været så vellykket, at regionen, der finansierede projektet, har femdoblet sit budget. Nu opretter Food Belt sammen med byen Liège og universitetet et **fødevarerpolitisk råd** som et værktøj til

- at samle en mangfoldighed af aktører og
- muliggøre udviklingen af en sammenhængende strategi og
- gennemførelsen af handlinger til dybtgående transformation af lokale fødevarer systemer
- for at gøre dem mere miljømæssigt bæredygtige, mere retfærdige, mere inkluderende og stimulere lokal økonomisk udvikling.

Noget af det vigtigste, som Christian Jonet fra Fødevarerådet udtrykker det, er, at de skabte en fortælling:

"Det handlede om at mobilisere borgerne til omstillingen af fødevarer systemet (fiksere miljøet med agroøkologi, styrke fællesskabet til gavn for fremtidige generationer, skabelse af lokale arbejdspladser osv.), på tre komplementære måder.

Først åbenbart handlede det om at stemme med dit forbrug, at være en klog forbruger. Men det handlede også om at sige, hvis du kan, så invester i lokal økonomi. Og hvis du investerer, så bliv også involveret i at drive ting, meld dig frivilligt, gør dine hænder snavsede. Og det var et budskab, der virkelig gav genklang hos folk".

Niels Aagaard

Afsnittet om Liège er skrevet med hjælp fra Sebastien Verpoorten, som arbejder i MS Aarhus og Det Fælles Bedstes bestyrelse.

Note 1 jf. Science Advances <https://www.science.org/journal/sciadv> og Jørgen Steen Nielsens Artikel i Information fra 13.9.23 <https://www.information.dk/udland/2023/09/forskere-advarer-seks-ni-planetaere-graenser-overskredet>

Note 2 Folkeavisen for et Bæredygtigt Danmark kap. 7, side <https://detfaellesbedste.dk/wp-content/uploads/2021/08/Folkeavisen-2021-web.pdf> <https://detfaellesbedste.dk/wp-content/uploads/2021/08/Folkeavisen-2021-web.pdf>